

Nr 45.

Av herr **Andersson** i Rasjön m. fl., *angående ett sammanförande till gemensam valdag av valen till riksdagens andra kammare och till landstingen.*

Enligt kommunala vallagen är möjlighet beredd att företaga val av landstingsmän och kommunalfullmäktige, respektive stadsfullmäktige på samma dag och vid gemensam valförrättning. Denna möjlighet har av kommunerna i mycket stor utsträckning tagits i anspråk, särskilt vad landsbygden angår, och vid senast förrättade kommunalfullmäktigeval torde gemensam valdag ha tillämpats i det övervägande antalet kommuner i landet. När berörda anordning infördes i vallagen, hystes på många håll stor tvekan om lämpligheten av ett dylikt sammanförande av olika val till en och samma förrättning. Det befarades, bland annat, att väljarna skulle bli förvirrade, när tvenne val ägde rum samtidigt, och att förväxlingar mellan för de olika valen avsedda valsedlar skulle bli allmänna. Dessa farhågor ha emellertid visat sig ogrundade. Systemet med gemensam valdag för två val har befunnits vara ändamålsenligt och har fungerat på ett i tekniskt avseende tillfredsställande sätt.

Det kan dock ifrågasättas, huruvida sammankopplingen mellan just dessa slag av val är ur andra synpunkter lämplig. Obestriddigt är, att kommunalvalen politiserats i högre grad genom sammankopplingen, än vad som skulle varit fallet, därest valen hölles på skilda tider. Väl kan det sägas, att landstingsvalen också äro av kommunal karaktär, men i realiteten ha dessa val numera förändrat natur därhän, att de tilläggas nära nog lika stor politisk betydelse som andrakammarvalen. På denna grund är samhörigheten i själva verket vida påtagligare mellan andrakammarvalen och landstingsvalen än mellan dessa sistnämnda och kommunalvalen. Om andrakammarvalen och landstingsvalen sammanfördes till en gemensam valdag, behövde de förstnämndas politiska karaktär icke inverka störande på landstingsvalen i samma grad, som dessa sistnämnda nu genom sin politiska prägel verka i viss mån förryckande på kommunalvalen.

Partiuppdelningen har visat sig vara så gott som exakt densamma vid landstingsmannavalen som vid andrakammarvalen. Följaktligen kan man sluta till att de motiv, som föranleda väljarna att delta i det ena valet och lägga sin röst på visst sätt, äro likartade även i avseende på det andra valet.

Annorlunda förhåller det sig beträffande valen till de kommunala representationerna. Vid dessa val spela i regel en del lokala förhållanden in, som bryta de politiska partigränserna, och dessutom är den kommunala verksamheten av sådan natur, att partipolitiska synpunkter där sällan behöva komma till uttryck. Med rätta anses det allmänt, att de partipolitiska inflytelserna på det kommunala livet icke varit till nytta. Vid sådant förhållande synes det

vara en mera rationell anordning att sammanföra de val, som ha en verkligt politisk innebörd, till en gemensam valdag och låta de kommunala valen försiggå fristående för sig som en rent kommunal angelägenhet. Detta skulle ernås genom att andrakammarvalen och landstingsvalen obligatoriskt förlades till samma dag vart fjärde år och kommunalvalen höllas likaledes vart fjärde år, men med en annan periodindelning, så att vartannat år lika som nu är fallet förbleve valfritt. Ett dylikt arrangemang nödvändiggör emellertid en omläggning av valen till landstingen eller till andra kammaren, så att dessas valperioder sammanfalla.

Genom det sålunda förordade arrangemanget skulle de politiska avgörandena, i den mån dessa äga rum vid de allmänna valen, inträffa med ett mellanrum av fyra år. Härigenom vunnas en bättre stadga i de parlamentariska förhållandena, en omständighet, som skulle inverka förmånligt icke minst i fråga om regeringsmaktens ställning. Som ett skäl för politiska val vartannat år har anförts lämpligheten att med relativt korta mellanrum låta opinionsväxlingarna inom väljarkåren komma till uttryck. Utfallet av ett landstingsval är dock uteslutande av ett teoretiskt värde för bedömande av exempelvis en regerings politiska kurs, då resultatet av ett landstingsval först under en längre tidsperiod kommer att inverka på riksdagens sammansättning. Det sammanfaller för övrigt med andan i vår grundlag, att andrakammarvalen och ingenting annat skall ge uttryck åt de eventuella skiftningarna i väljaropinionen. Första kammarens uppbyggande via landstingen äger ju rum på sådant sätt, att kontinuiteten därigenom skall bevaras, således det rakt motsatta mot vad som avses på håll, där man vill tillägga landstingsvalen direkt betydelse för den rikspolitiska utvecklingen.

Ur parlamentariska synpunkter tala alltså goda skäl för att förlägga de politiska avgörandena på fyraårsintervaller genom ett sammanförande av andrakammarvalen och landstingsvalen till en gemensam valdag. I mån av behov komma dessa perioder givetvis att brytas genom riksdagsupplösning och urtima val. Vid det här förordade systemet finnas därför skäl att bibehålla den nuvarande anordningen beträffande valperioden vid urtima val, så att dylikt val får gälla för återstoden av den ordinarie valperioden.

Ett större tidsavstånd mellan de politiska valen skulle säkerligen i hög grad bidra att skapa en lugnare politisk stämning i landet. Det finns ingen anledning tro, att allmänhetens intresse vid valtillfällena skulle minskas, därest de politiska valen komme att försiggå med fyraåriga mellanrum. Drivas väljarna alltför ofta genom partiernas agitation till valurnorna, inställer sig lätt en liknöjdhet, som kan ta sig uttryck i likgiltighet för allt vad politik heter. Om de politiska avgörandena i stället koncentreras till färre valtillfällen, komma dessa otvivelaktigt att för allmänheten te sig som verkligt stora händelser och omfattas med större frivilligt intresse än vad nu är fallet. Av vikt är enligt vår mening också, att man genom valrörelsernas sammanförande skulle i någon mån motverka den föga demokratiska tendensen till uppdrivande av valkostnaderna. De kommunala valen draga merendels för partierna relativt små kostnader.

Ur kommunal synpunkt tala också alla skäl för ett friläggande av valen till de kommunala representationerna. Genom att dessa val finge förrättas utan ovidkommande rikspolitiska inflytelser skulle de rent kommunala intressena komma till sin rätt och representationerna utses efter mera sakliga grunder än som nu mångenstädes är fallet. Möjlighet yppar sig då också att förlägga samtliga kommunala val till samma förrättning, något som nu icke låter sig göra, exempelvis beträffande kommunalfullmäktigeval och val till kyrkofullmäktige.

Förslag om en reform av här angiven art framfördes redan 1935 i tvenne likalydande motioner, nr 222 i första kammaren och nr 396 i andra kammaren. Konstitutionsutskottet avstyrkte emellertid i sitt utlåtande nr 7 motionerna och riksdagen avtog desamma. Som skäl för sitt avslagsyrkande anförde utskottet, att vid landstingsmannavalen i viss mån andra synpunkter gjorde sig gällande än vid andrakammarvalen. Det vore sannolikt, att denna olikhet skulle försvinna, därest de båda slagen av val sammanfördes. Utskottet ansåg vidare, att det vore mindre lyckligt, om förskjutningarna inom folkopinionen kunde konstateras blott vart fjärde år. En tillfällig stämning kunde lätt bliva utslagsgivande för båda kamrarnas sammansättning. Det funnes också viss risk för att en regering efter ett segerrikt val skulle upplösa första kammaren, vars konstitutionella ställning härigenom komme att försvagas. Slutligen ifrågasattes, om icke det politiska intresset komme att minskas, därest de politiska valen försiggingo med hela fyra års mellanrum.

Ovan anförda motiv till det här framlagda förslaget innehålla redan i det stora hela ett bemötande av de vid förslagets framförande 1935 gjorda invändningarna. Önskvärdheten av en reform synes oss emellertid framstå än klarare nu än då förslaget förra gången framfördes. Även om, som utskottet påpekat, vissa andra synpunkter göra sig gällande vid landstingsmannaval än vid andrakammarval, är dock släktskapen mellan dessa båda slag av val betydligt större än mellan landstingsmannaval och kommunala val. Att tidsavståndet mellan de stora politiska avgörandena ökas från två år till fyra år, synes framstå såsom allt mera önskvärt, icke minst med tanke på den hetsiga politiska stämning, ifrågavarande val lätt föra med sig, och de allt större kostnader, de kräva. Någon anledning att tro att första kammarens konstitutionella ställning skulle försvagas genom ett sammanförande av de politiska valen finns enligt vår mening icke. Risken att en regering efter ett segerrikt landstingsmannaval skall upplösa första kammaren finns redan under nuvarande förhållanden.

För realiserande av ovan skisserade förslag krävas ändringar i den kommunala vallagen och i lagen om val till riksdagen. Huruvida någon grundlagsändring erfordras torde bero av förslagets blivande utformning. Vidare påfordras en särskild övergångsordning för att systemet skall bringas i funktion. Emellertid är hela spørsmålet av sådan innebörd, att vi icke äro i tillfälle att framlägga färdiga förslag till författningsändringar utan förorda en utredning av frågan, framför allt med hänsyn till förslagets formella konsekvenser.

På grund av det anförda hemställa vi alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande sättet för ett sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag samt framläggande av förslag i ämnet till 1938 års riksdag.

Stockholm i januari 1937.

Gustaf Andersson
i Rasjön.

Ivar Österström.

Ola Jeppsson.

Gust. Mosesson.

A. Danielsson.

Oscar Carlström.